Mária-nap

új film

Színes magyar film. Írta: Pethő György. Fényképezte: Novák Emil. Zenéjét Liszt Ferenc műveiből összeállította és zongorán közreműködik: Csalog Gábor. Rendezte: Elek Judit. Főbb szereplők: Handel Edit, Igó Éva, Fodor Tamás, Csiszár Imre, Szabó Sándor, Kovács Lajos.

E film eredeti címe a MOKÉP silabusza szerint *Közelről* lett volna. S jóllehet, köztudottan a művek címén önmagában, a minősítés szempontjából az égvilágon semmi sem múlik, de biztos, hogy a fenti szó lényegesen tömörebben és plasztikusabban jelezte volna *Elek Judit* vállalkozásának lényegét. Vagy legalábbis — a szándékot mindenképpen.

Igen, közelről, ha úgy tetszik, teljes testközelből látni — egyetlen nap, 1866. szeptember 8-a megidéztével — Szendrey Júliának és családjának egész világát. A költő, az évszázad legzseniálisabb magyar elméje és leglánglelkűbb forradalmára immáron 17 esztendeje porladozik a segesvári tömegsírban. Júlia, a „feleségek felesége" súlyos beteg, családja pedig szinte minden világosságot elvevő, alaktalan tömegként sötétlik fölötte. Eközben a nagy halott szelleme, egész lényének halhatatlan kísértete végzetteli árnyékként lebeg a család környezetében. E szinte mitologikus alaphelyzetet Elek Judit egy sajátságos, afféle mérsékelt égövi (közép-európai) lelki pálmaház fülledtségébe gyömöszöli, ahol is a biedermeier miliőt a szándékoltan nemesveretű környezetet stilizáltan az emberi kapcsolatok teljes szétesettségének, meddőségének ábrázolására használja föl. Az idei budapesti játékfilmszemle után *Almási Miklós* azt írta, hogy a film „a jelen értékválságának tükre". Mindez talán igaz is lehetne — bár az „általános értékvesztettség" divatos-snob közhelyét gyanúsan fölerősíti — mindenesetre a *Mária-nap* távolról sem tekinthető sikerült alkotásnak.

A konkrét helyzet — Júlia húgának, Marikának névnapján különös tablóként fölvonul a család, minden lehetséges konfliktust tükrözvén — sajnos, a film gyakorta meglehetősen erőteljes ábrázolásmódja dacára képtelen egyféle (igaz, különben helytálló és pontos) családhistóriai-lélektani látlelet-illusztrációnál több lenni. Voltaképpen igényes lektűr, vagy alig több. Pontosan látjuk szegény Júlia szerencsétlenségét, sógorának, a későbbi nagy esztétának, Gyulai Pálnak szerepét, a költő öccsének, Petőfi Istvánnak figuráját, a második férj, Horváth Árpád egyetemi tanár arcélét, hogy Marikáról és az apáról, Szendrey Ignácról már ne is beszéljünk. Minden pontos, minden stimmel, még a szereplők is megtévesztésig hasonlítanak a korabeli fényképekről ismert arcokra, tulajdonképpen nincs nagy baj a dolog pszichológiai rétegével sem. Hiszen minden hihető, minden kidolgozott, a filmszemle operatőri díját elnyert *Novák Emil* képei érzékletesek és megragadóak, a téma önmagában is érdekes, régi mendemondákat újraidéző és egyben szertefoszlató is — viszont... És itt a baj.

A legkomolyabban állíthatom: úgy az első 40—50 perc elteltével egyre kevésbé értettem, voltaképpen miért készült a Mária-nap. Hiszen nem koncentrál önmagában elegendően sem Júliára, sem a legvégül kolera miatt váratlanul meghaló húgra, sem Petőfi Istvánra, sem senki jelenlevőre, sőt, még a filmben egyébként jó dramaturgiai fogásként sohasem látható, mégis bizonyos részközéppontban álló Petőfi Zoltánra sem Júlia szenved, s a költő öccse nemkülönben, Szendrey Ignác igyekszik megszervezni-rendbetenni a dolgokat (de nem nagyon lehet). Mária és Júlia viszonya enyhén szólva bonyolult, Gyulai Pál meg nemigen tudja leküzdeni eredendő vonzalmát sógornője iránt. A gyerekek eközben tétován sejdítgetnek eztazt, de ebből a sokszorosan összetett közelképből nemhogy valami általános érvényű, de akár a mára csak közvetetten értelmezhető utalás sem bomlik ki, sőt, még a korabeli illusztrációgyűjteménnyel sem megyünk sokra. Olyasféle érzés marad az emberben az utolsó kockák után: na és? Ez pedig — nagyon nem jó.

Domonkos László

Lódz festményeken

Szeged lengyelországi testvérvárosának, Lódznak képzőművészei vendégeskednek a Bartók Béla Művelődési Központban. A lengyel város kulturális szervezetei 1976 és 81. között Lódz város portréját megörökítő pályázatot hirdettek. A beérkezett festményanyag legjavából — 21 művész 33 festményéből — *nyílik kiállítás holnap, pénteken délután 4 órakor* a szegedi művelődési intézményben. A *Lódz festményeken* című tárlatot *Ryszarda Krysztoforska-Kuczynska* művészettörténész nyitja meg. A tárlat szeptember 28-ig látható.

A tárlathoz kapcsolódva a lengyel testvérváros más programokat is szervez. Szeptember 24-től 29-ig a Somogyi-könyvtárban *lengyel könyv és ex libris kiállítás* lesz, ugyanebben az időpontban a Csongrád megyei tanács oktatási és továbbképzési központjában megrendezik a *lengyel filmek hetét.*

A közművelődési törvény végrehajtásáról

Ezekben a hetekben nyolc megye népi ellenőrei kezdenek átfogó vizsgálatot arról: *milyen változások történtek a közművelődési törvény végrehajtását 1979-ben elemző népi ellenőri vizsgálat óta.*

A népi ellenőrök nemcsak a tanácsok illetékes szakigazgatási szerveinél, a művelődési otthonoknál, a közművelődési könyvtáraknál gyűjtenek adatokat, információt, hanem megvizsgálják a műsoros estek szervezésének körülményeit, a vállalatok, szövetkezetek kulturális tevékenységét is.

A tanácsok illetékeseinek egyebek között arról kell számot adniok: miként segítik a tartalmas művelődési tervek, programok kialakítását, ismerik-e a közművelődési intézmények műszaki állapotát, a fejlesztéseknél figyelembe veszik-e az új lakótelepeken, városrészeken élők igényeit.

A vizsgálat során felmérik, hogy a művelődési központok, könyvtárak és más intézmények mennyire veszik igenybe a társadalmi vezetőségek és aktivisták segítségét. Fontos eleme lesz a vizsgálatnak a hivatásos műsorszervezők munkájának értékelése, az intézményesen lekötött és a magánszervezésű műsorok, produkciók számának és színvonalának összehasonlítása is.

A könyvtárakra jellemző legfontosabb mutatók felmérése mellett a népi ellenőrök vizsgálják az elmúlt évek fejlesztéseit, a bevezetett új szolgáltatásokat, valamint azt is, milyen az olvasók között a gyermekek, a fiatalok, illetőleg a felnőtt korosztály aránya.

Az utóvizsgálat nem csupán a korábbi ellenőrzés után tett intézkedések sorsát méri fel, hanem az időközben közhasznúvá vált olyan új technikai eszközök hatását is, mint például a video.

Kérdezték — válaszolunk

Rókus kontra Makkosház?

Ha régen volt is, jól emlékszem még azokra az évekre, amikor a tanácstagi beszámolóktól a miniszteri sajtóértekezletig a legkülönfélébb fórumok vissza-visszatérő kérdése volt az algyőieké, hogy ugyanis nekik miért kell több viteldíjat fizetniük a városi autóbuszokon, mint a szőregieknek, dorozsmaiaknak. Az Algyő kontra Dorozsma „perelést" később felváltotta az újszegedi Odessza lakótelepen élők zsörtölődése. Ők a tarjániakra mutogattak: bezzeg ott mennyivel jobban szervezték meg a tömegközlekedést!

Múltak az évek, s a tarjániak irigyelni kezdték az északi városrészbelieket: „könnyű a Csongrádi sugárút környékén élőknek, több trolijárat közül is választhatnak, nem ismerik a reggeli és délutáni csúcsforgalom kényelmetlenségét!" Ezek után már szinte „természetes", hogy *napjainknak is megvan az egymással rivalizáló két városrésze.* Ennek a történetnek pedig az lehetne a címe: *Rókus kontra Makkosház...*

A városépítés folyamatából természetszerűen következett, hogy *Rókuson hamarabb jelentek meg a tömegközlekedési járművek* — volt egy adott időszak, amikor kifejezetten elkényeztették a városrész utasait gyorsaságukkal, a követési idők rövidségével, a vonalak számával. Ehhez képest *valóban csökkent a kényelem, amikor Makkosház is követelve a maga hálózatát,* a két szomszédvár(osrész) között megosztották a járatokat. Ráadásul a Rókuson megmaradt két vonalon az 5-ös és 6-os kocsik ritkábban is járnak — s alighanem itt kell keresnünk a most előállt helyzet indítóokát is.

Az történt ugyanis, hogy *a Makkosházi körút szeptember első harmadában esedékes megnyitása miatt néhány autóbuszjárat útvonalán változtattak a Volán és a városi tanács illetékesei.* A tervezetet lapunkban is ismertettük — nem közlekedési szaklap lévén, a tényekre szorítkozva. Ám közlésünk szinte példátlanul heves ostromot indított el... A hivatalos biztatás, hogy lapunk nyilvánossága előtt kíséreljük meg a szervezési intézkedések okait, hátterét is bemutatni, egy időben érkezett szerkesztőségünkbe az ostromló utasok „csatakiáltásaival". (Az imígyen kényszerpályára vezényelt újságíró mentegetheti magát azzal, hogy — laikus lévén — csupán a szakmai informátoraitól hallottak átadására vállalkozhat. Hivatkozhat arra, hogy részletes várostérkép, tömegközlekedési hálózati rajz nélkül igencsak nehéz lesz pusztán szavakkal érvelnie. Példálózhatna azzal, hogy legjobb volna tán az érdekelt városrészek tanácskozási központjaiban az élőszó erejével megmagyarázni a bizonyítványt. Célozhatna rá, hogy soha ennyire nem hiányzott tán a városi kábeltelevízió, mely nyílt eszmecserére adna módot a szakmabeliek és az érintett utasok között — de ettől még nem csendesülnének el a viták.)

Amikor e sorok írója — a tájékozódás szándékával — találkozott a Volán üzemigazgatójával és a városi tanács csoportvezetőjével, iménti zárojeles megjegyzéseit persze nem hallgatta el. Nem fogadták merev elzárkózással, már ami a nyitottabb (a sajtóbeli közlésnél részletezőbb) eszmecserét illeti. Mégis megkísérli továbbadni a hallottakat, az eléje teregetett rókusi és makkosházi térképen látottak lényegét. (És csupán a lényeget! Hiszen meggyőződésünk, hogy a 83-as busz útvonalának megváltoztatása korántsem idéz elő olyan katasztrofális helyzetet, mint azt egynémelyik telefonálónk állítja. Hogy miért nem, az reméljük, kiderül a következőkből.)

Az észrevételek két fő kérdés köré csoportosíthatók: *miért szüntetik meg a Vértói (régi nevén Öthalmi úti) végállomást, miért helyezik át a 83-as járat útvonalát a Csongrádi sugárútra, a Rókusi körútra?* Nos, az érvek a megszüntetés mellett szóltak, mert egyetlen (a 83-as) járat használná, s a gyér forgalom nem indokolja, hogy ott végállomást (a Volán dolgozóinak szociális helyiségeket!) építsenek ki. Forgalomirányítót tartani ott luxus volna — így indokol a Volán, s ehhez hozzáteszi a tanácsi szakember: a járat első megállójának közvetlen közelében lakóknak ezután valóban többet kell gyalogolniuk. *De azt is mérlegelték, hányan jutnak ezáltal előnyösebb helyzetbe! Az új útvonalnak ebben a térségben az eddigi kettő helyett négy megállója lesz, plusz a makkosházi végállomás!* Legalábbis megkétszereződik hát a vonzáskörzete! (A térképre nézve, s a Rókusi körút város felőli oldalán hamarosan kezdődő lakásépítésekre gondolva, a szorzószámot még kicsinyelhetjük is. Hiszen így *a Csongrádi sugárúti—Rókus körúti autóbuszjárat megállói elérhető közelségbe kerülnek az Északi városrészhez, Makkosházhoz is!* (S az ott lakók a nagyállomáshoz, illetve közvetlen átszállással Tarjánhoz...!)

Boncolgathatnánk még tovább a 83-as busszal kapcsolatos kérdéskört — valószínűleg válaszolniuk kell még beszélgetőpartheinknek jó néhány, itt fel nem tett kérdésre is. Hogy mi most itt lezárjuk okfejtésünket, annak egy sejtés a magyarázata. Az tudniillik, hogy *tán nem is volnának elégedetlenek a Vértói úti lakói, ha az 5-ös és 6-os trolibuszok valamivel gyakrabban járnának...* Hogy talán nem is a 83-as megszüntetendő megállóját hiányolják, hanem régi sérelmüket („a makkosháziaknak sokkal jobb a tömegközlekedésük") vették most elő. *S innen nézve már nem csupán a Volán és a tanács illetékes vezetőire tartozik a probléma megnyugtató rendezése, hanem az SZKV-ra is.* Hisszük, hogy a szeptember 8-től átalakuló rókusi tömegközlekedést sikerül sínre — pontosabban felső vezetékre — tenniük. S akkor *Postaládánk*ban, *Csörög*-rovatunkban szóhoz juthatnak végre azok az olvasók (utasok) is, akiknek kedveznek a változások... *Igaz viszont, hogy ők általában nem írnak, nem telefonálnak.*

Pálfy Katalin

Stalker

A Sztrugackij fivérek könyve attól ritka kincs, hogy olyan történetet mond el — lebilincselő feszültséggel —, aminek a mélyén ott van mindaz, amit a filozófia valaha is meg tudott kérdezni, választ váróan. Mondhatni elcsábítják az olvasót, mire észbekap. Kérdéseken töpreng, amelyeket talán köznapi szavakkal formáz, de ünneplős tartalmúak. Olyan kérdések ezek, amelyeket a napok viharában, pénzt, nyugalmat, hatalmat hajszolva még csak meghallgatni sincs erőnk. Ha kézbe vesszük Stalker kalandjainak leírását, és értő füllel hallgatjuk a mesét — egyszerre csak eljutunk a történet üzenetéhez, s ezzel valamiképpen jobban részesei leszünk korunknak. Többet értünk általa a világból. Igaz, ehhez értő olvasó kell, de hát semmi nincs ingyen, és évezredes példázat szól a méltatlan helyre került gyöngyökről...

Stalker történeteit nem mondhatom el, mert elrontanám leendő olvasói örömét, meg egy zongoraszonátát sem lehet elmesélni, amiként egy festményt sem. Kinek-kinek magának kell rátalálni a számára rejtjelezett üzenetre, csalás, kiváltságok, előjogok érvényesítésével is akár. Hiszen aki érzékeny szimatú a változásokra, merészel csodálkozni a megszokotton, sőt kérdezni is bátor — annak nem árt a szerencse, mondják a cinikusok mifelénk. Sztrugackijék írásai — mert két kisregényt tarthat kezében az olvasó e kötetben — azt a meggyőződést erősítik, hogy a megszokottól eltérő módon gondolkodó és cselekvő embereknek is helyük van a nap alatt, mert akár tévedéseik is útjelzők. Ne menj arra, hirdetik a jámboraknak, na ugye, megmondtuk, csilingelnek a konzervatívoknak — és még ki tudja hányféle módon látható jeleket mutatnak a vállalkozók kudarcai. Szükséges és szükségszerű bukásaik melyeknek egyetlen értéke, hogy akciók eredményei tettek.

A második világháború után az ipari kultúra értékeit magas szinten termelő társadalmakban igen nagyra becsülték a tudományfejlesztés várható áldásait. Abban reménykedtek — hitték joggal —, hogy az eddigi századokban sötétben botorkáló emberiség végre kijut a ráció logikus, rendezett röppályáira, és határ a csillagos ég! Valamikor a hetvenes években vált tömegessé a fölismerés, hogy nincs csodaszer, másfelé megyünk, mint vártuk, és a kikötők sem ígérnek nyugalmat. Sztrugackijék könyve ez idő táit keletkezett, remény és félelem határán.

Stalkert egyik útjára a Professzor és az Író ösztönzi — hogy ezt a szemérmes kifejezést használjuk a megvásárlás helyett —, hogy általa, kalauzolásával jussanak sikerre. Igaz, Stalker is érdekei szerint cselekszik, célja van az úttal. Látszólag egymás eszközei melyeket jól-rosszul forgatva reményeik szerint egyedül, sőt a többiek ellenére is használhatnak. Az út végére — kényszerűségből — megtanulják a kimondva közhelyízű, megcselekedve történelemformáló bölcsességet, hogy csak közösen lehet boldogulni. Pontosabban fogalmazva: a boldogság lehetőségének peremére jutni sem lehet egyedül. Azután, hogy közösen hova, az már egy másik történet.

Ez a könyv nem hagyományos regény, azt hiszem, nem is nagyon tudná besorolni, műfaját osztályozni az irodalomelmélet. Egymásra következő képekből áll össze, amelyek természetesen ebben az esetben sem azonosak a részek összegével. A szeretett asszony mérhetetlenül több, mint ragyogó haja, csillogó tekintete, vonzó formái — egyénisége. Ilyen a műalkotás is, ha valóban az. Vannak persze sokan olvasnok is az olvasók között, akik a megszokottat kedvelik, a járt utat. Nekik alkalmasint idegen lesz a mód, ahogy Sztrugackijék elmesélik Stalker útjait, mégis gondolják meg, vajon világunk nem állít-e naponként sosem volt helyzetek elé? Einstein állítólag egyszer azt mondta, Isten csak ravasz — de nem gonosz. Ebből a furcsa mondásból a reményt vélem kihallani, bizakodást, hogy megértheti-jük a világot. Az ilyen könyvek segítenek ebben

Tráser László

Naiv képek a szövőgyárban

A KSZV Újszegedi Szövőgyárában tegnap, szerdán délután kiállítás nyílt Bata Albertné Bertus Teréz naiv alkotó festményeiből. A mintegy 30 képet felsorakoztató tárlat szeptember 20-ig látható itt, majd bemutatják a konfekciógyárban is.

Természetvédelmi évkönyv

Békéscsabán megjelent a *Környezet- és Természetvédelmi Évkönyv* ötödik kötete, amelyben ezúttal kilenc tanulmány olvasható. Az évkönyv nemcsak a Békés megyében jelentkező gondokkal, feladatokkal foglalkozik, a szerzők ezekből kiindulva igyekeznek fölhívni a hazai közvélemény és a szakemberek figyelmét a nagyobb közösséget is érintő kérdésekre. Ilyen például az új kötetben a temetők természetvédelme, a nyárfaültetvényes szennyvíztisztítás, a termőföld és a környezetvédelem kapcsolata, a környezetvédelem és a vadgazdálkodás érdekeinek egyeztetése. Más írás a Kárpát-medence legnagyobb fogoly- és túzok-népességét kitevő békési állomány fennmaradásának lehetőségeit elemzi. A csabai évkönyvben érdekes és tanulságos cikk olvasható még Ecsegpuszta természeti értékeiről, s a hajdani békési nagyvadászatokról. A kötetet, amely 1500 példányban látott napvilágot, Réthy Zsigmond szerkesztette.